

За един храм

В множество публикации през годините срещам едно определение, което мълчаливо подминавах, срещнах го и днес, но сега не мога да подмина, а именно „виенският храм на българската култура „Дом „Витгенщайн““. Признавам, че ме е карало винаги да се усмихвам, защото в мен извиква представата за неговата сегашна директорка, облечена в хитон, която свещенодейства, като пръв свещенослужител и пали ритуални огньове, а посетителите радостно и френетично изпадат в религиозен транс и викат. Всичко това ми напомня интервюто на Пьотр Николаевич, (виж също филма, Остров на П. Ладигин). Той разказва следната история, когато нашия Господ Исус Христос влиза в Йерусалим – той язди на магаре – и хората хвърлят палмови клонки, цветя и радостно викат „Осанна“ – а магарето е напълно уверено, че поздравяват него.[1] Ние винаги трябва да помним, че по отношение на изкуството сме магарето. Истинското изкуство е възможно само когато е свързано с безпрекословната и нищо не изискваща обич и както казваше Стефан Данаилов, светла му памет, то винаги започва отначало.

Храм на коя култура?

Дълго мислех, какво точно ми липсва, не го разбирах. Дори и да са малко, пари има, има ги и хората, които правят всичко, което им се нареди да правят, дори много се стараят.

Тогава какво ми липсва, за да не съм съгласен, че е храм- ами Духът. Него го няма, онзи дух, който те прегръща, стопля, одухотворява и те кара да си щастлив, защото си се срещнал с нещо, което наистина те е пречистило, което е отразило душата и тя се с самопознала и от пепелта, като феникс е възкръснала.

Познат за много поколения до днес светът е готов да се сгромоляса. Под света, нека разбирате нашите общества. Мисля, че вече можем да говорим за колективно съзнаван страх. Ние наистина стоим на прага на глобални промени и то такива, каквито не се случват на всяко хилядолетие. Един от признаците е разширяващата се дезориентираност, породена от прекъсването на връзката ни с времето. Досега разпадът на цивилизационните норми винаги беше свързан с различни времеви моди, ритъм на движението на културата, политическия ред и религията. Например, цели 300 години бяха необходими на християнството, за да се утвърди като религия в стария Рим и да промени света. Днес този период би бил немислимо дълъг. Ценностите могат да бъдат създадени по поръчка на корпорации или физическо лице. Тези, които се интересуват от разпространението им, очакват политически или материални дивиденди от това и плащат за бъдещите си обезщетения. Тоест, отсега нататък ценностите не се развиват от обществото – те са вграждани в него отвън. Ако толерантността може да бъде почитана като ценност днес, то утре това е безкомпромисността, на следващия ден – самодоволния хедонизъм. Съответно, ще бъдат популяризирани само фигури, които възплащават тези стойности, а след това, те ще бъдат забравени, за да се появят нови. Маркетингът се превърна в основната движеща сила за развитието на цивилизацията, защото силата на маркетинга е в това, че качеството на продукта е по-малко важно, от качеството на неговата реклама – в крайна сметка резултатът, размерът от печалбата е важен, а до средата на XX век изкуството се свързваше с традицията.

Започна епохата на любителите!

Майсторството е фундаментално понятие. От далечните исторически пластове на историята, познаваме традициите в занаятите. Професиите се предаваха от поколение на поколение и те бяха захранени с духа на времето, така както митът за Троя, разказан от Омир в неговия щедър вън е предаван от век на век. В школата на Тициан или Рембранд, за да станеш художник, трябваше да се учиш през целия си живот. Дори, когато са пленявани, продавани в робство, артисти от такъв ранг никога не са били убивани, за да могат да творят и въпросът за количеството никога не е бил повдиган, точно обратното, всеки феодал, херцог или папа е искал да има нещо, което не се намира, което не е имитация никъде другаде по света. Либерализацията установи нови порядки. Уникалността бе заменена с търсенето на масата, общата наличност на продукта. В този ред на мисли, „изкуството на продажбата“ – маркетингът, възникна през миналия век с цел да издигне продажбата като акт в ранг на изкуство, но и в най-смелите си представи неговите бащи, не са си и помисляли, че терминът „поп култура“ ще се свърже със света на огромните числа. Днес стойността на едно произведение на изкуството може да се разглежда само от гледна точка на неговата потенциална продажба. И ако продуктът е създаден от неграмотен, но умен бизнесмен, го купуват и този продукт може да се счита за изкуство. Това води до изчезването на духовната връзка в изкуствата, в професионализма и допринася за раждането на аматьора.

Но как да обобщим?

Цялата световна култура се руши като къща от карти! Всичко, в така нареченото „храмово изкуство“ се разпада, а това, в което духът се въплащава, остава някак в страни от непрекъснатата надпревара на числата, зрители и приходи!

Повзорявам си да изкажа днес тези мисли гласно, защото осем месеца, този така наречен „виенски храм на българската култура „Дом „Витгенщайн““. остана затворен за тези, чрез които духът се открива.

Разпространението на вируса остави трайни следи върху онази част от нас, които пишат, пеят, музицират и т.н., и го правят, защото това е потребност, защото поставя света в равновесие, а именно чрез преклонение, смиреност, искрената и безрезервна обич към творението, и за да могат всичко това са щедро дарени с талант.

Словоблудството за национална културна политика, когато няма любов към хората, които я създават е един акт на евтин шарлатански шаманизъм.

Осем месеца, една голяма и единствена българска сцена във Виена остана затворена, при положение, че можеше да функционира, въпреки ситуацията. Една възможност да се създаде прецедент, неподправена отговорност и загриженост, към онези, които в тези времена дори наема не могат вече да си платят, защото успяват само едно, въпреки всичко да създават красота, да коментират в тишина света, който ни заобикаля, в тон, цвят, слово, за да го опознаем. И тогава Духът наистина щеше да слезе, защото истината и любовта са се проявили.

Някъде бях прочел, че хората стават немилосърдни, очаквайки първо другите да проявят милосърдие към тях. Но ето, че и другите очакват същото от тях! И в това взаимно очакване на милосърдие един от друг всички хора, повече или по-малко, стават немилосърдни. А милосърдието не е добродетел, което чака, а което действа.

В 21 век има излъчвания на „живо“ и аргументът, че „всичко е затворено и ние затваряме, пандемия е“, важи за кварталното кафе. Българският културен институт в

Берлин направи например проект за онлайн концерти заедно със Софийска филхармония. Проектът е впечатляващ. Със спестения си бюджет БКИ „Дом Витгенщайн“ можеше поне да организира дискусия между творците за техните изяви, които биха генерирали някакви средства. Във Виена и в цяла Австрия има достатъчно българи, които преподават музика, свирят в оркестри, пишат поезия, издават книги и т.н. Дом Витгенщайн можеше да влезе в 21 век. В залата бе възможно да присъстват, до 100 човека. Българският културен институт въобще не ги покани. А бе напълно реално самите артисти да си дойдат с публиката. Щеше да е много интересно, например, да бъде организиран цикъл от онлайн лекции за история на българското изкуство. Наистина ли знаем всичко за него?. Да бъде обявена една седмица на детското творчество, да се направи поне една онлайн изложба, да оставим темата за дигитално изкуство, уроци по музика и други.

Така нашият културен институт щеше да изпълни една от основните си функции – да бъде истински представител на българската култура, неин идеен носител.

Високо и гръмко, медиално прокламираната представителност на българската култура в Австрия, доста по-рано, бе сведена до един ревизионистичен, тесногръд, обездушен модел, просто увяхна, изчезна. Няма и помен от нея, тогава, когато тя е най-нужна на всички и не ми идва на ум нищо друго, освен да кажа:

Не ми трябва вашата култура!

Post Scriptum

Тъй като Кайзер Йосиф II (13. 03.1741 -20. 02.1790) не иска Бургтеатър да се занимава с тъжни теми и по този начин да вкара публиката в лошо настроение, през 18-ти век трябваше да се пренапишат много театрални пиеси и да им се придаде така нареченият „Виенски край“. Може би тогава опасението е твърде голямо, че депресираният народ вече не може да изпълни изцяло задълженията си към монархията и по този начин да навреди на Хабсбургската империя като такава. В духа на австрийския традиционализъм, оцветен с роден, е вероятно да има подобен, но „очакван край“.

Сдружение „Лилавия лебед“

Виена, 17.11.2020